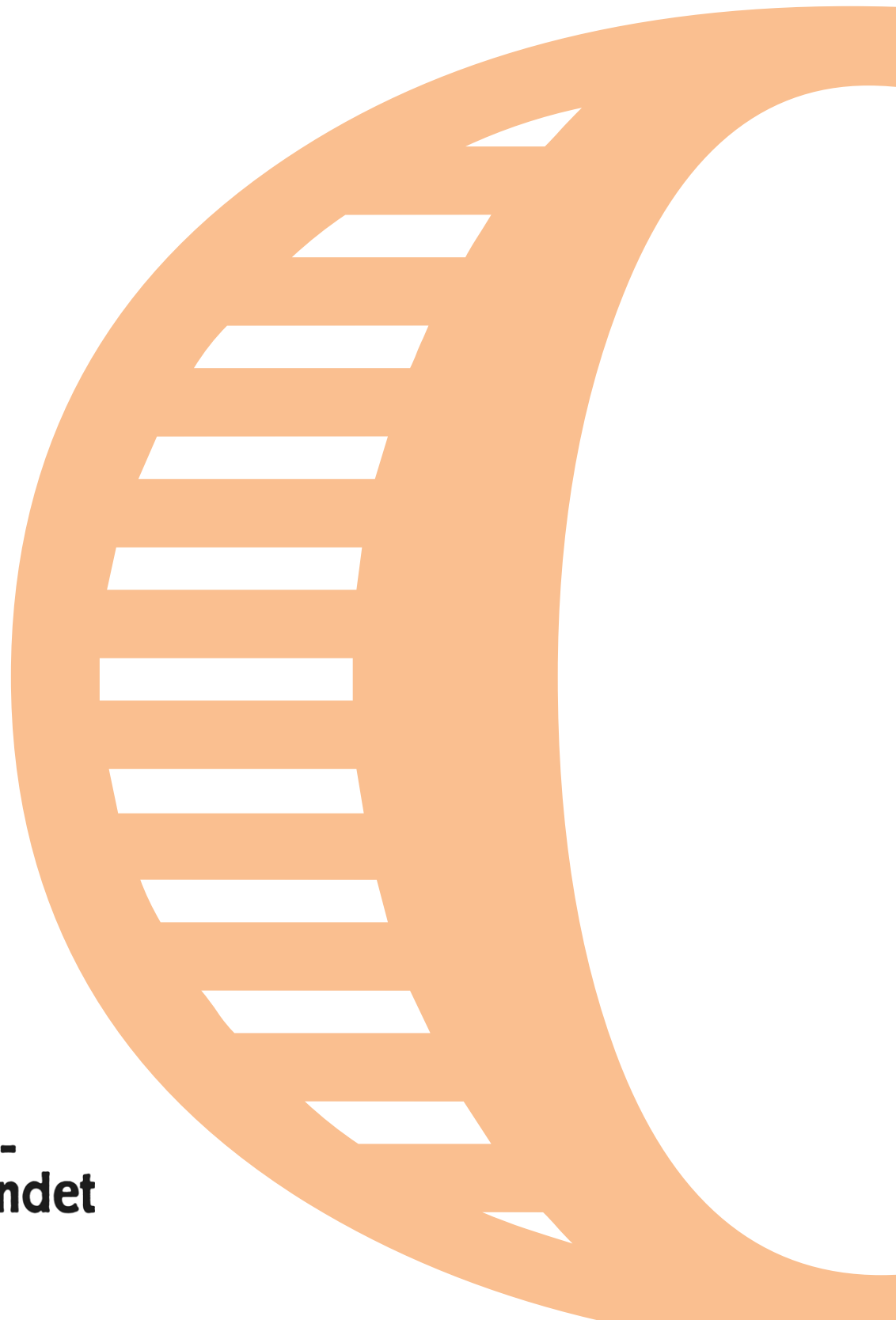

Omvärldsanalys

November 2010

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
2. OMVÄRLDSANALYS	5
2.1. Folkbildningens idé.....	7
3. AKTÖRER INOM FOLKBILDNINGEN	6
3.1. Folkbildningsforskning	7
3.2. Ny regering.....	8
3.3. Regeringens budgetproposition för 2011	9
4. INTERNATIONELL UTBLICK	10
5. FRÄMLINGSFIENTLIGA STRÖMNINGAR.....	12
6. PARADIGMSKIFTE.....	14
6.1. Nya arenor och samverkansformer	14
6.2. Kulturkartan ritas om	15
6.3. Nationella överenskommelser och principer.....	17
7. DIALOG MED KOMMUNERNA	19
8. UPPROP FÖR ÖKAD DIGITAL DELAKTIGHET	20
9. HÅLLBAR FRAMTID	21
10. FOLKBILDNINGEN I MEDIA	21

1. Inledning

Det är en föränderlig värld vi lever i. För folkbildningen som arbetar med lärande inom i princip alla politikområden finns det många skeenden och händelser att ta in. Samhällsutvecklingen ger också avtryck i den dagliga verksamheten, inte minst påverkar förändringar på regional och Europainivå situationen för studieförbunden.

Folkbildningsförbundets omvärldsanalys utgår från våra prioriterade områden. Den finns med i vårt arbete med att stärka folkbildningens idé och lyfta studieförbundens verksamhet i samhällsdebatten. Samtidigt kan den bara omfamna en del av omvärldskartan.

För Folkbildningsförbundet är omvärldsanalysen ett viktigt underlag för styrelsens och kansliets påverkansarbete. Utöver en kontinuerlig lägesanalys kommer vi att uppdatera det här dokumentet årligen. Samtidigt vill vi ge studieförbunden och länsbildningsförbunden möjlighet att själva använda omvärldsanalysen och sprider därför dokumentet vidare.

Det är glädjande att folkbildningens idé och framtid diskuteras på flera håll. Folkbildningsförbundet är mitt uppe i en process med att ta fram olika perspektiv på folkbildningens idé och framtid, och Folkbildningsrådet har inlett ett nytt framsynsarbete. Jag hoppas att vår omvärldsanalys också kan fungera som utgångspunkt för fler spännande diskussioner om framtiden, inte minst mot bakgrund av den planerade folkbildningspropositionen hösten 2012.

Maicen Ekman
Generalsekreterare Folkbildningsförbundet – studieförbundens intresseorganisation

Koll på läget?
Se även Folkbildningsförbundets faktablad på www.studieforbunden.se

2. Omvärldsanalys

2.1 Folkbildningens idé

Alla gillar det men ingen vet vad det är. Så skulle man krasst kunna beskriva folkbildningen. Vissa hävdar att folkbildningen håller på att kramas ihjäl. Det finns många aktörer på folkbildningsmarknaden; studieförbund, folkhögskolor, bibliotek, publik service och press för att nämna några. Alla beskriver folkbildning utifrån sina utgångspunkter. Studieförbunden själva hanterar också idén på olika sätt. I studieförbundens regi drivs allt från klassiska kamratcirklar, arbetsmarknadsutbildningar och gymnasieskolor.

Den interna bilden skiljer sig också från den externa. Omgivningen kräver tydliga svar på vad som gör folkbildningens mötesplatser unika i förhållande till de möten som människor ordnar på andra sätt, t.ex. via modern teknik. Folkbildningsförbundet och studieförbunden kommer fortsätta att utveckla och lyfta fram folkbildningens unika förmåga att stärka individer och främja aktivt medborgarskap. En trovärdig kommunikation kräver att studieförbunden kontinuerligt definierar begreppet folkbildning, både internt och externt, och att vi strävar efter att leva som vi lär.

Definition av folkbildning

Folkbildningsförbundet och studieförbunden har tillsammans tagit fram en definition av folkbildning i den gemensamma kommunikationsplattformen. Så här beskrivs begreppet där:

Folkbildningen är Sveriges största mötesplats för människor som vill utvecklas. En plats för ökad kunskap och engagemang som stärker samhället.

Folkbildningens idé

Vad är Folkbildningsförbundet och vad ska förbundet vara? Det är frågor som styrelsen har arbetat med de senaste åren. Diskussionerna ledde bland annat fram till en ny verksamhetsidé:

Folkbildningsförbundet är en intresseorganisation som ska stärka folkbildningens idé och studieförbundens ställning i samhället.

2011 fortsätter idédebatten, bland annat genom egna seminarier och Folkbildningsrådets initiativ "folkbildningens framsyn", där rådets medlemmar deltar.

Goda resultat i Studiecirkeldeltagare 2008

I tankesmedjan om folkbildningens idé är det naturligt att också väga in deltagarnas uppfattningar om studieförbundens verksamhet. Folkbildningsrådet har för femte gången genomfört en deltagarundersökning bland studiecirkeldeltagare som ett led i arbetet med att följa upp och utvärdera folkbildningsverksamheten.¹

Undersökningen visar goda resultat, bland annat anser 94 procent av deltagarna att de förbättrat sina kunskaper och färdigheter i cirkeln. Forskarna konstaterar att studien visar att syftet med statens stöd till folkbildningen överensstämmer med deltagarnas upplevelser. Genom möten mellan människor skapar studieförbunden

¹ Studiecirkeldeltagare 2008, Folkbildningsrådet

kunskap och engagemang. Deltagarnas erfarenheter av studieförbundens verksamhet är en stabil grund för kommunikationen av folkbildning.

3. Aktörer inom folkbildningen

Folkbildningsförbundet har en rad aktörer att påverka och samspela med på folkbildningsarenan. Förbundet arbetar med olika typer av utspel, samarbeten och kontaktpersoner för att kunna genomföra sitt påverkansarbete. Nedanstående lista över aktörer är ett sätt att överblicka våra kontaktytor, och kan ge idéer till nya samarbeten som gynnar våra mål.

Ideell sektor

Folkbildningsförbundet är medlemmar i samarbetsorganisationerna Sektor 3 och Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan. Samarbetsparter inom folkbildningen utöver studieförbunden är Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO samt Sveriges Kommuner och Landsting, SKL.

Folkbildningsförbundet samverkar även med idéburna organisationer som deltar i dialogerna och överenskommelserna mellan regeringen, SKL och idéburna organisationer.

Inom kulturområdet samspelar vi bl.a. med Ideell kulturallians, En bok för alla och Författarförbundet. Inom musiken har Folkbildningsförbundet bl.a. kontakt med Svenska rockarkivet och jämställdhetsnätverket 50/50.

Politik, nationellt och regionalt

Riksdag och regering är ofta i fokus för Folkbildningsförbundets påverkansarbete. Inte sällan är kultur- och utbildningsutskottens ledamöter folkbildningens främsta företrädare i sina partier. Sveriges Kommuner och Landsting har också en viktig roll.

Myndigheter m.m.

Folkbildningspolitikens myndigheter är främst Folkbildningsrådet (som verkar i myndighets ställe) och Kulturrådet. Därutöver berörs folkbildningen av myndigheter som Ungdomsstyrelsen, SCB och den nya myndigheten Statens musikverk. Genom uppropet för digital delaktighet samverkar vi bland annat med länsbiblioteken, Kungliga Biblioteket KB, Utbildningsradion och Stiftelsen för Internetinfrastruktur .SE. För aktörer inom forskningen se 2.2.1.

Företag och tankesmedjor

Samarbeten finns bl.a. med Stiftelsen Expo, reklambyrån Spirit och Berghs School of Communication. På olika sätt lyfter tankesmedjorna Fores och Arena idé vår verksamhet.

Internationellt

Internationella aktörer som är viktiga för Folkbildningsförbundet är Folkbildningen Norden, Nordiska Ministerrådet – framförallt Nätverket för Vuxnas Lärande (NVL), European Association for the Education of Adults (EAEA), International Council for Adult Education (ICAE).

Aktörer av särskild betydelse för oss inom EU är: EU-kommissionens representation i Stockholm, vissa av EU-kommissionärerna (se nedan), svenska EU-parlamentariker och Sveriges EU-representation i Bryssel. Europeiska unionens ekonomiska och sociala kommitté, som företräder det organiserade civila samhällets åsikter och intressen gentemot EU, är också en central aktör för oss. Viktiga folkbildningskommissionärer är:

- Kommissionär Androulla Vassiliou med ansvar för utbildning, kultur, flerspråkighet och ungdom.
- EU-kommissionens vice ordförande Viviane Reding ansvarar för rättvisa, grundläggande rättigheter och medborgarskap. Det är på hennes bord medborgarinitiativet ligger.
- Kommissionär Cecilia Malmström med ansvar för inrikesfrågor, bl.a. asyl och migration.

3.1 Folkbildningsforskning

Folkbildningsrådet gör undersökningar och rapporter om folkbildning. Annan forskning som belyser folkbildningen idé, pedagogik, demokrati m.m. kommer från en rad universitet och institut. Några av dem är SOM-institutet vid Göteborgs Universitet, Örebro Universitet, Sköndalsinstitutet samt Mimer - nationellt program för folkbildningsforskning vid Linköpings universitet.

Forskning om studieförbundens verksamhet

Folkbildningsrådet planerar tre utvärderingar av studieförbundens verksamhet under 2011:

1. Kulturprogram

Folkbildningsrådet kommer att utvärdera studieförbundens kulturprogram.

Utvärderingen utförs i form av tre delstudier:

Delstudie 1: Kulturprogrammets betydelse för deltagarna.

Delstudie 2: Kulturprogrammets betydelse för de medverkande.

Delstudie 3: Kulturprogrammets betydelse för det omgivande samhället.

2. Valstudier

Folkbildningsrådet genomför en nationell utvärdering av studieförbundens och folkhögskolornas aktiviteter inför riksdags-, kommun- och landstingsvalen 2010.

3. Internationellt arbete

En utvärdering av "folkbildningens transnationella arbete" kommer att inledas. Till grund ligger en kartläggning gjord av Folkbildningsrådet i samarbete med Mimer.

Medel för forskning om ideell sektor

Vetenskapsrådet har fått i uppdrag att ansvara för ett tioårigt forskningsprogram om det civila samhället, och hantera detta tillsammans med Statistiska central-

byråns (SCB) uppdrag att utarbeta och redovisa en förbättrad statistik om det civila samhället.

Folkbildningens nytta: en studie om kapitalformer i folkbildande verksamhet

Folkbildningsförbundet följer Bernt Gustavssons aktuella forskning vid Örebro universitet kring vilka dolda samhällsnyttor som kan finnas i folkbildande verksamhet. Ett vidgat kapitalbegrepp används. "Allt jag försöker framföra är alternativ till en enligt mig för snäv politisk definition av utbildning. Rektorer talar inom loppet av några veckor på sin tjänst om utbildning enligt politiskt grundade policybegrepp. Retorik som utesluter humanistiska och demokratiska aspekter av folkbildning", sa Bernt Gustavsson på samverkanskonferensen 2010.

"Att verksamheten är till gagn för individen vet vi, men på vilket sätt den kommer samhället till nytta vet vi mindre om. Detta projekt avser att bidra med kunskap härom", står det i forskningsbeskrivningen.

3.2 Ny regering

Den 5 oktober 2010 utsåg statsminister Fredrik Reinfeldt en ny borgerlig regering, bestående av 24 ministrar. Vi har valt att lyfta fram de ministrar som särskilt påverkar folkbildningen och de ansvarsområden som berör studieförbunden.

Jämställdhetsminister och biträdande utbildningsminister Nyamko Sabuni (FP),
Utbildningsdepartementet

Nyamko Sabuni ansvarar för folkbildningen. Hon har även samordningsansvar för regeringens jämställdhetsarbete samt ansvar för politiken för det civila samhället. Dessutom har hon ansvar för ungdomspolitik och vuxenutbildningen.

Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth (M), Kulturdepartementet

Kulturpolitiken omfattar frågor som rör arkiv, museer och kulturmiljö; teater, dans och musik; arkitektur, form, design och bildkonst; bibliotek, litteratur och kulturtidskrifter, ersättningar och bidrag till konstnärer; film och video; hemslöjd; forsknings- och utvecklingsfrågor inom kulturområdet; funktionshindrades kulturella möjligheter; kultur för nationella minoriteter; kultur för barn och ungdom; kultur i arbetslivet; kultur och folkrörelserna; stöd till regional kulturverksamhet samt samspelet mellan kulturpolitiken och övriga politikområden.

EU-minister Birgitta Ohlsson (FP), Statsrådsberedningen

Birgitta Ohlsson ansvarar för att leda de horisontella EU-frågorna inom regeringskansliet. Bland dessa hör EU:s fördrag, översynen av EU:s långtidsbudget samt EU:s strategi för tillväxt och sysselsättning, tidigare kallad Lissabonstrategin, nu kallad EU 2020-strategin.

Integrationsminister Erik Ullenhag (FP), Arbetsmarknadsdepartementet

Erik Ullenhag ansvarar för integrationsfrågor och frågor om urban utveckling samt diskrimineringsfrågor, frågor om nationella minoriteter och mänskliga rättigheter.

IT- och regionminister Anna-Karin Hatt (C), Näringsdepartementet

Anna-Karin Hatt ansvarar för regional tillväxt och IT-frågor som digital delaktighet.

Utbildningsminister Jan Björklund (FP), Utbildningsdepartementet
Jan Björklund kvarstår som utbildningsminister och kommer att ha det direkta ansvaret för fyra enheter inom utbildningsdepartementet; skola, gymnasium, högskola och forskning. Han blir också vice statsminister.

Miljöminister Andreas Carlgren (C), Miljödepartementet
Ansvarsområdet för Andreas Carlgren är bland annat hållbar utveckling, eko-effektiv ekonomi och klimatfrågor.

Biståndsminister Gunilla Carlsson (M), Utrikesdepartementet
Gunilla Carlsson ansvarar för global utveckling och bistånd. Sveriges globala utvecklingspolitik ska omfatta alla politikområden.

3.3 Regeringens budgetproposition för 2011

Anslaget till folkbildningen

Anslaget till folkbildningen föreslås bli 3 274 817 tkr vilket är en pris och löneomräkning på 0,45 procent. Det motsvarar 14,8 mkr att jämföra med 3,46 procent 2010.

Regeringen avser att förlänga satsningen inom folkhögskolorna för ungdomar som deltar i jobbgarantin och som saknar slutbetyg från grund- och gymnasieskolan.

Förslag för momsområdet

Regeringen anser att det finns ett behov av att justera begreppet yrkesmässig verksamhet som kan komma att påverka den ideella sektorn, vilket också nyligen konstaterats i en utredning (Ds 2009:58). Regeringen har för avsikt att hos EU-kommissionen ansöka om möjlighet att införa momsbefrielse vid omsättning under visst belopp. En utgångspunkt för regeringen är att villkoren för folkrörelserna i Sverige inte ska försämrats.

I övrigt kan noteras att inget nämns avseende det förslag om obligatorisk moms för uthyrning av verksamhetslokal som lades fram i ovan nämnda Ds 2009:58.

Integration

Regeringen fortsätter satsningarna på svenska för invandrare, sfi, och anser att det är viktigt att sfi kan kombineras med yrkesarbete. Det bör finnas möjlighet att läsa sfi på olika tider och att i högre utsträckning än i dag läsa yrkesinriktad sfi. Regeringen ska tillsätta en utredning om införande av sfi-peng, och menar att valfrihet inom sfi-undervisningen gynnar flexibilitet och individuell anpassning. De vill också öppna upp för fler aktörer. Samhällsorientering ska erbjudas alla nyanlända. Målgruppen som får samhällsorientering ska utvidgas till att omfatta vuxna nyanlända invandrare som inte hör till flyktinggruppen. Regeringen har avsatt medel för ett genomförande från 2012.

Överenskommelser med idéburna organisationer

Regeringen kommer att verka för att dialogerna mellan regeringen, idéburna organisationer och SKL fortsätter att följas upp och utvecklas av parterna. Idéburna organisationer ska kunna bidra till en ökad mångfald i utbudet av välfärdstjänster, utan att för den skull behöva åsidosätta sin roll som röstbärare för sina medlemmar.

Regeringen kommer under hösten 2010 att bjuda in det civila samhällets organisationer till ännu en dialog. Denna dialog kommer att handla om vilken roll organisationerna kan spela för att ytterligare bidra till att stärka respekten för, samt kunskapen och medvetenheten om, de mänskliga rättigheterna. Dialogen kommer att behandla hur formerna för samverkan i detta arbete kan ske mellan stat, kommun och det civila samhället samt näringslivet.

Vidare fortsätter den dialog på kulturområdet som inletts under 2010 mellan regeringen, organisationer inom det civila samhället, Statens kulturråd och kommuner och landsting.

Kultur

Modellen för kultursamverkan - koffertmodellen – ska fortsätta utvecklas och användas i fler regioner. Regeringen ska ge föreskrifter med riktlinjer för de regionala kulturplanerna samt för genomförande av koffertmodellen.

En utredning tillsätts för att bland annat kartlägga hur de läsfrämjande insatserna ska utvecklas och resurser avsättas för att stärka bokens ställning och mångfalden på bokmarknaden. Regeringen utvidgar satsningen på Skapande skola till att omfatta årskurs 1-9.

4. Internationell utblick

Nya möjligheter att påverka EU

Europeiska Unionen är världens största marknad med sina snart 500 miljoner invånare. Det är mycket i våra liv som påverkas av de beslut som fattas gemensamt inom i EU. Enligt SKL är det ungefär 60 procent av besluten som kommunalpolitikerna fattar som påverkas av beslut som redan har fattats tillsammans på EU-nivå och sedan gäller i alla EU:s medlemsstater.

Den 1 december 2009 trädde Lissabonfördraget i kraft. Med Lissabonfördraget har EU fått en ny regelbok för hur unionen ska styras och fungera. Lissabonfördraget ger nya möjligheter för folkrörelser och föreningsliv att påverka EU. Det slås fast att EU:s institutioner, d.v.s. Europaparlamentet, rådet och EU-kommissionen, ska ha en öppen, tydlig och regelbunden dialog med medborgarna, det civila samhället och deras organisationer. Föreningslivet är därmed en viktig samarbetspart.

Genom fördraget införs också det så kallade medborgarinitiativet, som träder i kraft 2011. En miljon medborgare kan tillsammans uppmana EU-kommissionen att lägga fram ett nytt lagförslag. Tanken är att medborgare ska kunna sätta frågor på agendan på ett tydligt sätt.

Folkbildningsförbundet har 2010 uppdaterat boken "Föreningslivets EU-handbok"² till ett digitalt material under rubriken "Kom Loss och Tyck Till". Syftet är att ge föreningar möjligheten att lära sig mer om Europa, få insyn, delta i debatten och påverka.

² Jan Olsson och Raymond Svensson, 2005

Europa 2020

I EU gäller numera strategin Europa2020 (EU 2020) – smart och hållbar tillväxt för alla. Målet på utbildningsområdet är att andelen ungdomar som hoppar av skolan ska minska till under 10 procent (i dag 15 procent). Andelen unga akademiker ska öka till 40 procent från dagens 31 procent. EU-kommissionen uppger i strategin att den ska verka för att det informella och icke-formella lärandet erkänns.

Folkbildningsförbundet har i synpunkter på kommissionens samrådsdokument framhållit vikten av att medlemsländerna satsar på utbildning som är tillgänglig för alla, i ett livslångt lärande som ger en andra chans. Förbundet menar emellertid att strategin vittnar om ett snävt synsätt på utbildning, då dessa skrivningar helt och hållet är fokuserade på arbetsmarknaden. Vi kommer att fortsätta att framhålla att delaktighet i ett samhälle har många dimensioner, vid sidan av delaktigheten på arbetsmarknaden. Att finna en tillhörighet i lokalsamhället och i föreningslivet är också viktiga aspekter. Det icke formella lärandets och det civila samhällets styrka ligger i att det utgår från medborgarens egna behov, intressen och förutsättningar.

EU:s program för livslångt lärande

EU kan, bland annat genom sina program, stärka utbildningssektorn i Europa. År 2010 var ett viktigt konsultationsår inför lanseringen av de nya EU-programmen, med start 2014. Tillsammans med EAEA och Folkbildningen Norden verkar Folkbildningsförbundet kontinuerligt för en utvidgning av EU:s program för folkbildning. Under 2010 har vi haft särskilt fokus på att värna Grundtvigprogrammet.

Folkbildningen måste förhålla sig till det faktum att den hör hemma i gränslandet mellan kommissionärerna för utbildning och kultur respektive rättvisa och medborgarskap. En fråga som har diskuterats är om Grundtvigprogrammet borde flyttas från kommissionär Vassiliou till kommissionär Reding, eftersom det bland annat har till uppgift att främja ett aktivt medborgarskap.

Fokus på förändring – global konferens i Malmö 2011

ICAE, EAEA, Folkbildningsrådet och dess medlemmar kommer i juni 2011 tillsammans att arrangera världskonferensen "A World Worth Living In". Konferensen ska äga rum i Malmö. Vi ser den som en möjlighet att uppmärksamma studieförbundens verksamhet och utveckla både nationella och internationella kontakter inom folkbildningsområdet, liksom kontakter med beslutsfattare. På konferensen kommer likheter och skillnader mellan länder och regioner ifråga om vuxenutbildning/folkbildning att behandlas. Förutsättningarna för personlig utveckling, aktivt medborgarskap och hållbar samhällsutveckling kommer att belysas ur olika perspektiv.

EAEA och ICAE genomför sina generalförsamlingar i direkt anslutning till världskonferensen. Vidare kommer Folkbildningsrådets nationella folkbildningskonferens att inlemmas i den, med fokus på det sjunde verksamhetsområdet i folkbildningspropositionen, "Folkhälsa, hållbar utveckling och global rättvisa". Internationella Programkontoret är medarrangör med fokus på kontaktskapande insatser, främst inom EU-programmet för livslångt lärande.

Valet av Sverige som värdland hänger samman med det intresse som finns runtom i världen för den svenska och nordiska folkbildningsmodellen och dess relation till civilsamhälle och offentliga organ. Det blir ett tillfälle för utländska besökare att möta människor som är aktiva inom svensk folkbildning.

Fyra huvudteman har lagts fast för konferensen:

- *Literacy – and so what?* Internationella åtaganden för att utveckla möjligheterna till lärande – uppföljning av den internationella FN-konferensen om vuxenutbildning, FN:s utbildnings- och millenniemål m.m. Behovet av en strategi för att ta tillvara resurserna hos civilsamhällets organisationer.
- *The future in who's hands?* Hållbar utveckling och klimatförändringar – vilken roll har utbildning och lärande?
- *Learning for what work?* Meningsfullt arbete på meningsfulla arbetsplatser – betalt och obetalt arbete. Vilken roll har informellt, icke-formellt och formellt lärande för arbetets utveckling?
- *The Northern Enlightenment.* Vad kan vi lära av den nordiska folkbildningstraditionen och folkbildningens samhällsroll?

5. Främlingsfientliga strömningar

Väljarna har sagt sitt. Svenska folket har med bred marginal röstat in ett främlingsfientligt parti, Sverigedemokraterna, i Sveriges riksdag.

Sverigedemokraterna har nu mandat i 245 kommuner och 15 landsting. ”Bara bildning kan mota det sverigedemokratiska spöket”, skriver Svenska Dagbladets kulturchef, Stefan Eklund, morgonen efter valet. Han är inte ensam. Nu efterfrågas folkbildning för jämlikhet och mångfald, kanske mer än någonsin.

Folkbildningsförbundet har inför valet sökt lyfta att folkbildning - möten och kunskap - är ett vaccin mot främlingsfientlighet. Studieförbundens mötesformer måste kontinuerligt utvärderas och utvecklas, nya generationer skapar nya modeller, men det är viktigt att uppmärksamma kraften i de utvecklande möten som äger rum i folkbildningen varje dag.

För att sätta ljuset på studieförbundens och andra aktörers arbete för ökad jämlikhet och mångfald initierade Folkbildningsförbundet i våras uppöppet ”Typiskt svenskt”, tänkt som en portal för alla demokratiska antirasistiska krafter i Sverige.

Sverigedemokrater och en nazist i svenska kommuner

Sverigedemokraterna gick starkt framåt i valet 2010 och fick 5,7 procent av rösterna till riksdagen. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting är partiet även vågmästare i ett 20-tal kommuner. Dessutom fick Sverigedemokraterna nästan 13 procent av rösterna i skolvalet. Det är en kraftig ökning jämfört med valet 2006 då partiet fick drygt 4 procent.

I Grästorp kommun har det nazistiska Svenskarnas parti fått ett mandat. Det må vara en liten kommun där enbart ett hundratal röster räcker för ett mandat, men symboliskt är framgången inte oviktig. Skånepartiets valutskick innehöll skrivningen ”Islam måste avlägsnas medan det går”. I kommunvalet i Malmö fick Skånepartiet inte mer än 0,8 procent.

Frågan som många ställer sig efter valet är om de etablerade politiska partierna skulle ha tagit debatten med Sverigedemokraterna eller inte. Många menar att det har förts en debatt om debatten, istället för att partierna tagit den. Det är omöjligt att veta hur valresultatet hade sett ut om partierna hade argumenterat mer mot Sverigedemokraternas politik. Det är däremot viktigt att konstatera att mer kunskap och fler möten mellan människor motverkar främlingsfientlighet.

Nordiskt missnöje och danskifiering

Finland brukar framställas som ett homogent land, men på nittioalet inleddes en invandring, främst från Balkan, Ryssland, Estland och Somalia. De politiska partierna höll sig länge utanför diskussionerna om främlingsfientlighet, men började tänka om när Sannfinnländarna vann sina första framgångar. I senaste valet fick partiet drygt 4 procent av rösterna och därmed mandat i riksdagen. I EU-parlamentsvalet 2009 blev partiet ett nytt tillskott i parlamentet. I EU-parlamentet sitter Sannfinnländarna i gruppen Frihet och Demokrati i Europa, tillsammans med bland andra Dansk Folkeparti, Lega Nord och United Kingdom Independence Party.

I Danmark är Dansk Folkeparti stödparti till regeringen. Partiet har påverkat mycket av dagordningen när det gäller integrationspolitiken, och bidragit till ett främlingsfientligt språkbruk. Att etablerade partier fångar upp och genomför en främlingsfientlig politik har börjat benämnas som "danskifiering".

I Norge har Fremskrittspartiet över 20 procent av rösterna. När partiet bildades ansågs det inte rumsrent, men i takt med att det växte började de andra partierna att förhålla sig till det. En analys är att de borgliga partiernas motstånd ledde till de rödgrönas valseger. Nu väntas oppositionen mot de rödgröna föra de borgliga partierna och Fremskrittspartiet närmre varandra. Trots att endast 3 procent av den norska befolkningen är muslimer har frågan om islam fått oproportionerligt stor uppmärksamhet i media. Endast 1 av 100 norrmän anser att integrationspolitiken är lyckad trots att Norge ligger i topp avseende invandrare på arbetsmarknaden. En debatt om "värderingar i fara" har blommat upp i landet.

Islamofobi i Europa

Det finns en mängd erfarenheter att dra lärdom av från olika europeiska länder. Både historiskt och dagspolitiskt. Främlingsfientliga partier runt om i Europa har numera enats kring islamofobin. De säger sig vilja motverka vad de kallar hotet om islamisering. Ett annat gemensamt drag för partierna är att de ställer "vanligt folk" mot etablissemangen och förenklar politiken, t.ex. genom att ställa pensionärer mot invandrare (Sverigedemokraternas valfilm är ett exempel på det). Partierna lägger också skulden för rasismen på invandrarna själva. De har också blivit mer "familjevänliga". Flera kvinnogrupper har bildats och familjefestivaler förekommer på många håll. Nya grupper av sympatisörer har på så sätt lockats till partierna. Även andra grupper drabbas av de mer främlingsfientliga strömningarna, bland andra romer, judar och afro-européer.

De främlingsfientliga partierna har på många håll fått ett stort inflytande över politiken i Europa, inte minst genom att andra partier närmar sig dem för att vinna röster. Det har under det senaste decenniet pågått en normalisering av främlingsfientliga åsikter.

Studieförbunden för allas lika värde

Vi vet att människor i förtvivlan, vredesmod, nyfikenhet och entusiasm vill vara med och påverka vårt samhälle. Efterfrågan på folkbildning i form av möten och kunskap

ökar. Journalister och andra är också allt mer intresserade av vad folkbildningen har att erbjuda.

Nu finns det möjlighet att visa hur viktiga studieförbundens verksamhet är. Samtliga studieförbund skriver i sina värdegrund och/eller programförklaring att de verkar för, och värnar om, allas lika värde. Vi ska ta ytterligare steg genom att lyfta uppropet Typiskt svenskt innebörd och koppla det till studieförbundens verksamhet.

6. Paradigmskifte

– samspelet mellan det offentliga och civilsamhällets organisationer

6.1 Nya arenor och samverkansformer

Sverige står inför ett paradigmskifte som kommer att innebära stora utmaningar, men också möjligheter för studieförbunden. Det pågår en successiv etablering av regioner. De tar över statliga uppgifter, kommunala samverkansorgan inrättas och ekonomiska resurser fördelas regionalt. Dialoger och överenskommelser mellan regeringen, idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting följs upp med regionala och lokala dialoger och överenskommelser. Vi ser nya arenor och samverkansformer växa fram med partnerskap, flernivå-styrning, koffertar och kontrakt.

En utmaning för studieförbunden

Det är viktigt för studieförbunden att veta vad som händer i den egna regionen och kommunen. Detta för att kunna påverka och vara delaktig i de beslut som fattas. I förlängningen handlar det om vilken verksamhet som ska drivas och av vilken aktör.

Gemensamt måste både Folkbildningsförbundet och studieförbunden hitta förhållningssätt att möta förändringarna på, såväl lokalt, regionalt som nationellt.

Det handlar både om hur vi rent organisatoriskt möter omvärldsförändringar och hur vi rustar anställda och förtroendevalda i studieförbunden.

Regioner med fokus på utveckling

Från 2011 får Skåne, Västra Götaland, Gotland och Halland ett permanent ansvar för utvecklingsfrågor. Andra ansökningar om att bilda region har lämnats till regeringen. Vi har i dag en asymmetrisk samhällsordning på regional nivå vilket innebär att olika delar av landet ges olika förutsättningar.

Bildandet av regioner kräver att också staten samordnar sin styrning och sin verksamhet samt att man även låter lokala och regionala representanter vara med och fatta centrala politiska beslut. En utredning tillsattes 2009 för att se över statens regionala förvaltning och föreslå hur den kan bli tydligare, mer samordnad och ändamålsenlig. Under 2011 pågår också en statlig utredning om nya svenska länsgränser.

Politisk decentralisering

Tillväxtpolitiken och kulturpolitiken är två exempel på politisk decentralisering. Regionerna, såväl självstyrelse- som samverkansorgan, samt länsstyrelserna, har fått i uppdrag att skapa *kompetensplattformar* där regionala kompetensförsörjningsbehov analyseras och insatserna samordnas. Flera länsbildningsförbund är engagerade i arbetet.

6.2 Kulturkartan ritas om

I kölvattnet av den statliga Kultursamverkansutredningen kommer den svenska kulturkartan att ritas om. Stora förändringar sker redan inför och under 2011 vilket kan komma att påverka studieförbundens verksamhet.

Departementets regionala kulturdialoger – och efterfrågan på en nationell

Regeringen har tagit initiativ till fyra kulturdialoger, vilka har genomförts i Luleå, Linköping, Malmö och Göteborg i maj och juni 2010. Studieförbunden fanns representerade på samtliga. Kulturdepartementet meddelade hösten 2010 att de har för avsikt att genomföra ett uppsamlade möte med paraplyorganisationerna i syfte att sammanfatta arbetet hitintills samt diskutera den framtida inriktningen på arbetet.

Folkbildningsförbundet anser att en nationell dialog och överenskommelse på kulturens områden mellan regeringen, SKL och den ideella sektorns organisationer bör genomföras. Detta har framförts till Kulturrådet och Kulturdepartementet och ståndpunkten delas av flera andra aktörer på kulturens område.

Kulturkoffertar med inbyggda problem

I betänkandet "Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet (SOU 2010:11) föreslås en ny kultursamverkansmodell, som även har kallats koffertmodellen. Den ger länen/regionerna större inflytande och ansvar för fördelning av statliga kulturmedel samtidigt som staten har ett övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitiken. Tanken är att sätta modellen i fem regioner från och med 2011 och att hela landet ska omfattas om fem år.

Folkbildningsförbundet anser att den nya ordningen med regional fördelning av statsanslagen på kulturområdet har kommit hastigt, vilket kan försvåra genomförandet av en dialog mellan regionerna, kulturinstitutionerna och civilsamhället. Anslaget från staten ska gå till professionell kultur, men samverkan med civilsamhället kan flytta fokus från en *åskådarkultur* till mer av en *deltagarkultur*. Då anslaget inte är högre än tidigare, samtidigt som kulturinstitutionerna inte garanteras några pengar, reagerar många protektionistiskt. Det är inte alltid den bästa grunden för dialog, även där viljan till samverkan med civilsamhället finns.

Regionala kulturplaner

Regionala kulturplaner ska upprättas av varje region. Där ska man beskriva det lokala kulturlivet och fördelningen av resurserna. De regionala kulturplanerna bildar underlag för Kulturrådets beslut om hur pengarna ska fördelas till varje län. Kulturplanerna ska tas fram i samverkan med kommunerna och efter samråd med representanter för kulturskapare och civilsamhället i länet. Studieförbunden och länsbildningsförbunden har redan i vissa län en roll i framtagandet av kulturplanen.

Folkbildningsförbundet anser att de kulturinstitutioner som tar del av statsanslaget också ska ha ett krav på sig att samarbeta med det idéburna kulturlivet regionalt och lokalt. I villkoren ska också finnas krav på att verksamheter som erhåller statligt stöd ska vara tillgängliga för alla. Företrädare för folkbildningen och det civila samhällets organisationer ska enligt vår uppfattning vara delaktiga från början i processen med att ta fram kulturplaner samt i uppföljning, utvärdering och analys av modellen.

Folkbildningsförbundet vill understryka att kultursamverkansmodellen, med de regionala kulturplanerna och kulturbidragen, inte ska sammanblandas med folkbildningen eller dess bidragssystem.

Samverkansråd där civilsamhället inte är representerat

Kulturrådets samverkansråd ska vara ett forum för dialog och avstämning inför Kulturrådets beslut om de regionala kulturanslagens fördelning. Kulturrådet har i uppdrag att föreslå hur samverkansrådet, med representanter från andra berörda statliga institutioner och myndigheter, ska vara sammansatt. Folkbildningsförbundet anser att civilsamhällets organisationer bör finnas representerade i samverkansrådet.

Unga perspektiv i musikverksamheten

Etikdelegationen och Musiknet har inlett en process där musikverksamheten analyseras ur ett etiskt och kvalitativt perspektiv. På konferenser med musikansvariga och verksamhetschefer har förslag vuxit fram på nya verksamhetsformer som kunde öka mångfalden inom musiken och bland deltagarna. I dag finns en övervikt på rockmusik och deltagare som är unga män. En utökad mångfald handlar om att öka tillgängligheten för alla oavsett kön, etnicitet och funktionshinder. En modernisering i form av digitala deltagarlistor för studiecirkel efterfrågas också. Det är inte förvånande att nya förslag och intryck kommer från just musikverksamheten som engagerar och organiserar många unga personer.

Studieförbundens musikverksamhet har en stor plats i det totala musiklivet i Sverige, där studieförbunden både bidrar till att många människor får spela och lära mer, samt till upplevelser för publik. Samtidigt är "kommunala musikskolan" ett vanligare svar än "studieförbunden" från politiker när de ska förklara det svenska popundret eller det stora antalet internationellt verksamma svenska musikproducenter. Det finns behov av att nå ut med det fantastiska resultatet av studieförbundens musikverksamhet.

Stöd till musiklivet från ny statlig plattform

Staten sjösätter en ny musikplattform från och med januari 2011 som en del av den nya myndigheten Statens musikverk. Den ska vara till stöd till musiklivet i hela landet och ambitionen är att den utvecklas successivt. Plattformen ska samordna och hjälpa till genom att t.ex. förmedla kontakter eller bistå med ekonomiska resurser i specifika projekt. Det kan bli intressant för studieförbunden att söka pengar därifrån.

Folkbildningen och amatörkulturen

Mycket av folkbildningens verksamhet sker i samarbete med föreningslivet, vilket är ett skäl till att villkoren för övriga aktörer inom kulturområdets civilsamhälle är avgörande för studieförbunden. Det finns en mängd organisationer och nätverk som samspelar med folkbildningen för att uppnå ett mer tillgängligt och deltagarorienterat kulturliv.

Lokalt samarbetar studieförbunden med amatörkulturen när det gäller kulturarrangemang och studier. På central nivå finns sedan 2007 Svenska Amatörkulturakademien. Stiftarna är studieförbunden och Amatörkulturens samrådsgrupp, ax.

Folkbildningsförbundet har i olika sammanhang uttalat sitt stöd för amatörkulturen, och framfört argument för offentliga generella anslag för övriga aktörer inom amatörkulturen, utöver folkbildningen. I sitt remissvar på Kulturutredningen (2009) föreslår Folkbildningsförbundet att staten utreder finansieringen av amatörkulturens verksamhet, vilket är i linje med utredningen SUFO 2:s slutsatser. Det statliga stödet till amatörkulturen återfinns inom en mängd politikområden, t.ex. jämställdhetspolitik, ungdomspolitik och folkrörelsepolitik. Kulturrådets uppdrag fokuserar i dag på den professionella kulturen.

Studieförbunden har varit angelägna att möta kritik från vissa kulturföreningar, och förtydliga att folkbildningsanslaget inte kan kompensera de behov som föreningarna har av organisationsstöd eller generella verksamhetsbidrag.

Tio paraplyorganisationer i Kulturens Bildningsverksamhet

Kritiken från en del amatörculturföreningar omsattes i idén om ett nytt studieförbund för just kulturföreningar. Efter en kvalificeringsperiod har Kulturens Bildningsverksamhet bildats och är nu Folkbildningsförbundets tionde medlem. Kulturens har tio paraplyorganisationer som medlemmar, bl.a. Svenska Folkdansringen, Unga Musikanter, Sveriges Orkesterförbund, Föreningen Sveriges Körledare och Kontaktnätet.

En ny förening för den ideella kulturen

I december 2008 bildades Ideell kulturallians, en organisation som vill samla kulturlivets ideella organisationer. Utgångspunkten är att tillsammans påverka och förändra strukturer och vara en av parterna i utvecklingen av den nya kulturpolitiken och en samtalspart för lokala, regionala och nationella beslutsfattare. Ideell kulturallians har i dagsläget tretton medlemmar varav fyra studieförbund (NBV, Sensus, Studieförbundet och SV). Övriga medlemmar är samlingslokalsorganisationerna, Amatörculturens samrådsgrupp, Riksteatern, Skådebanan, Konstfrämjandet, MAIS – Musikarrangörer i samverkan, och SIOS – samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige. I december 2010 kommer även Folkbildningsförbundet att bli medlem.

Ideell Kulturallians och Folkbildningsförbundet har flera gemensamma mål. Liksom Folkbildningsförbundet vill Ideell kulturallians se en nationell överenskommelse på kulturens område. Kulturalliansen vill verka för en minskad offentlig styrning av ideella organisationers verksamhet, vilket sammanfaller med Folkbildningsförbundets idé om vikten av generella bidrag.

6.3 Nationella överenskommelser och principer

Regeringen har visat ett ökat intresse för det civila samhället och bjudit in civilsamhället i ett par nationella dialoger de senaste åren. Det uttalade målet är att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin. Folkbildningsförbundet har deltagit i processerna.

I september 2007 överlämnade Folkhälsoenkätutredningen sitt betänkande Rönrelser i tiden (SOU 2007:66). Betänkandet resulterade i propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55). Ett steg var att byta ut begreppet folkhälsoenkät mot "det civila samhället". Civilsamhället omfattar ideella föreningar som trossamfund, stiftelser, nykooperationer, vissa aktieföretag och verksamheter och fenomen såsom nätverk, uppdrag samt icke-organiserat frivilligt arbete.

Dialog ledde till principer för oberoende och mångfald

Regeringen har inbjudit till strukturerade dialoger inom det sociala området, integrationsområdet och kulturområdet. En dialog kring Mänskliga rättigheter aviserades i 2010 års budgetproposition. De två första dialogerna har lett till nationella överenskommelser mellan staten, den ideella sektorn och Sveriges Kommuner och Landsting. Överenskommelserna bygger på sex gemensamma principer som grund för samverkan: principen om självständighet och oberoende, principen om dialog, principen om kvalitet, principen om långsiktighet, principen om öppenhet och insyn samt principen om mångfald.

En utmaning lokalt och regionalt

Den nationella processen följs upp av dialoger och överenskommelser på lokal och regional nivå. Utifrån lokala behov kommer förmodligen flera områden att integreras i dialogen på många håll.

Folkbildningsförbundet anser att de sex principerna som ligger till grund för samverkan måste genomsyra dialogerna på alla nivåer.

Det finns förväntan på att studieförbunden ska engagera sig i dialoger och överenskommelser på alla nivåer. Det är en möjlighet, men också en tuff utmaning, då det innebär en ökad arbetsbelastning eller omprioriteringar av verksamheten. För att studieförbunden ska kunna ta ansvar och ha reell möjlighet att påverka krävs vissa förutsättningar, såsom:

- Tid – det offentliga måste ta hänsyn till att ideella uppdrag och demokratiska processer i föreningslivet kan ta tid. Även samverkan, att lära känna varandras arbetssätt och metoder, kan ta tid.
- Helhetsgrepp – att så snabbt som möjligt få veta hur långt processerna har kommit på lokalplanet.
- Erfarenheter – att kunna ta del av goda exempel, och inte så lyckade exempel, från lokala dialoger och överenskommelser.
- Respekt för överenskommelsernas sex principer – att dessa även gäller lokalt och regionalt.
- Intern fortbildning – att studieförbundens personal och ansvariga enheter rustas för processerna lokalt och regionalt.

Bidragssystemen i gunning

De senaste åren har vi sett kraftiga nedskärningar av kommun- och landstingsbidragen till studieförbunden, liksom en utveckling mot en diversifiering av bidragsmodeller och villkor i kommuner och regioner. Dialoger och överenskommelser på olika nivåer, liksom modeller för resursfördelning och inflytande, kan komma att påverkas bidragssystemen ytterligare, även om det inte görs någon tydlig koppling till överenskommelserna.

Att vara volontär eller aktiv medlem

Civilsamhället rymmer en mängd nätverk, organisationer och rörelser med olika roller och uppbyggnad. I regeringens dialoger och överenskommelser beskrivs de olika rollerna utförare och röstbärare. Vissa organisationer fungerar både som utförare och röstbärare. En annan beskrivning är att det går en skiljelinje mellan 1) idéburna organisationer som främst arbetar med volontärer och ambassadörer och 2) idéburna organisationer som bygger på medlemskap och medlemsdemokrati. Även om funktionerna varierar och går i varandra så kan den sistnämnda gruppen sägas ha en tonvikt på rollen som röstbärare, medan volontärorganisationerna fokuserar på rollen som utförare.

För offentliga institutioner kan det vara attraktivt att samarbeta med mer toppstyrda volontärorganisationer som lätt kan svara på frågor om t.ex. hur många gamla, barn, sjuka de beräknar hjälpa. I en medlemsstyrd verksamhet kan resultatet variera beroende på vilka deltagarna är, och hur de väljer att genomföra verksamheten. Det kan i vissa lägen finnas en konflikt mellan effektivitet kontra medlemsdemokrati. På sikt ger ändå föreningslivet bestående vinster inom områden som social och lokal utveckling, aktivt medborgarskap, lokal demokrati och ett levande kulturliv.

Dels måste folkbildningens idé, med dess pedagogik och förankring i folkrörelserna, fortsätta att spridas och försvaras. Dels måste folkbildningen samverka med andra typer av organisationer för att komma till tals och även visa på bredden i civilsamhället.

7. Dialog med kommunerna

Fördjupad kunskap om samspelet med kommunerna

Tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting genomför Folkbildningsförbundet undersökningen *Stukom* under 2010 och 2011 (Stukom står för studieförbund och kommuner). Syftet är att öka kunskapen om studieförbundens lokala insatser, och om relationen mellan studieförbund och kommuner. Ambitionen är att resultaten ska ligga till grund för en dialog om nya modeller för genomlysning och samarbete mellan studieförbund och kommuner.

Studien omfattar enkäter och intervjuer med studieförbundsreträdare samt kommunpolitiker och tjänstemän i 15 kommuner i Västerbotten, Västra Götaland och Skåne. Stukom genomförs i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting samt Länsbildningsförbunden i Västerbotten, Västra Götaland och Skåne.

Dyster utveckling av kommun- och landstingsanslagen

Ett stort problem för studieförbunden är minskat ekonomiskt stöd från kommuner och landsting. Samtidigt visar Folkbildningsförbundets attitydundersökningar att åtta av tio kommunpolitiker anser att studieförbunden har en viktig roll i samhället. I vissa kommuner och landsting resulterar förtroendet för studieförbunden i bevarade eller höjda generella stöd till studieförbunden. Under 2010 valde 35 kommuner och tre landsting att öka sina anslag.

Flera kommuner och regioner väljer att erbjuda studieförbunden att ansöka om riktade stöd istället för generella. Studieförbunden blir en av flera aktörer på en utbildningsmarknad, eller en av flera amatörkulturorganisationer som genomför för kommunen önskvärd kultur. Kommunen är beställare, föreningslivet utförare och medborgarna betraktas som kunder. Statens syften med sitt anslag till folkbildningen kommer på skam. Ett exempel på ett sådant system är Nackamodellen som arbetar med kulturcheckar. Den lokala demokratin skadas på flera sätt av en sådan modell, eftersom civilsamhället inte kan agera på sina egna villkor och kommunen förpassas till ett serviceorgan med nedbantade politiska ambitioner.

Studien "Om kultur och fritidssektorerna" (SKL 2004) visade att flera kommuner valde att satsa på de egna institutionerna istället för den fria folkbildningen mellan åren 1995 och 2002. Då ökade kostnaderna för bibliotek och fritidsgårdsverksamhet samtidigt som det ekonomiska stödet till studieorganisationerna minskade kraftigt. Effekterna blir bl.a. att föreningslivets initiativ får mindre stöd och därmed begränsas. Det är också ett nederlag för det livslånga lärandet. Till exempel når den i sig viktiga verksamheten på fritidsgårdar och skolbibliotek enbart ungdomar, medan studieförbunden arbetar med folkbildning för alla åldrar.

Se folkbildningen som en resurs genom projektet "Folkhälsa är politik"

Folkbildningsförbundet kommer genom projektet "Folkhälsa är politik" att komma i kontakt med kommun- och landstingspolitiker i ett sammanhang där folkbildningen ses som en resurs. Det är en god grund för fortsatt dialog. Studieförbunden kan med folkbildningens metoder, t.ex. studiecirklar i de kommunala partigrupperna, förankra folkhälsoarbetet och göra det mer beständigt. Studieförbunden får lokalt möjlighet att visa sin bredd genom att erbjuda såväl kompetensutveckling som folkbildning via studiecirklar. För studieförbund som redan driver folkhälsoarbete blir det ett sätt att utvidga verksamheten.

Målen för folkhälsan och folkbildningen har stora likheter. Folkhälsomålet om delaktighet och inflytande i samhället stämmer exempelvis väl överens med

folkbildningsmålet att öka möjligheten för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang för att delta aktivt i samhällsutvecklingen, liksom målet att folkbildningens verksamhet ska bidra till att stärka och utveckla demokratin.

Folkhälsa ingår i ett av statens sju prioriterade verksamhetsområden för folkbildningen. Stödet till folkbildningen ska bidra till att dess organisationer medverkar till bättre folkhälsa, till hållbar utveckling och till global rättvisa genom att öka människors insikt om vikten av förändrade värderingar och levnadsvanor.

8. Upprop för ökad digital delaktighet

"... fortfarande 2009 finns ett starkt samband mellan Internetanvändning och de socioekonomiska villkor som människor lever under. Starkast inverkan har, som vi tidigare sett, åldern. Sedan följer inkomsten och därefter utbildningen. Dessa samband är svaga bland de yngre men fortfarande starka hos de äldre. Utgår vi från befolkningen från 16 år och uppåt och räknar de som aldrig eller sällan använder Internet, blir summan 1,7 miljoner svenskar som står utanför Internetvärlden"

Summan 1,7 miljoner svenskar som sällan eller aldrig använder Internet kan kompletteras med dem som endast använder Internet för enstaka tjänster och kan då vara så hög som 3,2 miljoner.³

Insatser har gjorts från olika håll för att minska den digitala klyftan och öka e-delaktigheten, men det behövs mer. Därför har ett nätverk på nationell nivå bildats för att diskutera möjligheter till samverkan för att öka e-delaktigheten och minska digitala klyftor. Deltagarna har bland annat representerat länsbiblioteken, Folkbildningsförbundet, Folkbildningsrådet, Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation, Svensk biblioteks förening, Utbildningsradion, studieförbunden och Stiftelsen för Internetinfrastruktur .SE.

Folkbildningen och biblioteken har olika roller, men förenas i att uppdraget om ökad delaktighet, tillgänglighet och demokrati. Vi menar att det finns betydligt större möjligheter att öka den digitala delaktigheten om vi arbetar strategiskt tillsammans, lokalt, regionalt och nationellt utifrån de roller och uppdrag vi redan har.

Vi ska tillsammans kraftsamla genom ett gemensamt mål, och för att vårt arbete ska få större legitimitet och tyngd. Med ett gemensamt mål är det också lättare att kommunicera behovet av samverkande insatser med beslutsfattare. En gemensam satsning med aktiviteter ska genomföras januari 2011 - augusti 2013.

I första ledet uppmanas folkbildare lokalt att diskutera hur man genom samverkan kan bidra till digital delaktighet. Steg två är att föra samtal med kommunen eller regionen – att diskutera folkbildningens och kommunens roller och mål för att öka den digitala delaktigheten.

Utifrån våra respektive organisationers uppdrag och mål ska vi samverka för att den digitala klyftan i World Internet Institutes redovisning i oktober 2013 ska ha minskat med minst 500 000 personer.

³ *Svenskarna och Internet 2009, Findabl (World Internet Institute)*

9. Hållbar framtid

Det är bara att konstatera att miljö- och klimatfrågorna lyste med sin frånvaro i valdebatten. De avgjorde inte valet. Det gjorde skolan. Det framgick av SVT:s vallokalundersökning, Valu, där de svarande fått ranka 19 sakfrågor utifrån vilken betydelse dessa hade för val av parti.

För väljare som röstat på Alliansen stod ekonomin, jobb och sysselsättning i fokus. Bland de som röstat på Vänsterpartiet och Socialdemokraterna var det istället den sociala välfärden som rankades högst. Miljö- och energifrågor avgjorde bara valet för dem som röstat på Miljöpartiet. Bland alliansväljarna var det bara de som röstat på Centerpartiet som låtit miljöfrågorna ha betydande inflytande. Inte heller media prioriterade miljö- och klimatfrågorna i sin rapportering inför valet.

Vad innebär ett aktivt medborgarskap? Jo, man måste få vara med och bestämma om framtiden. Miljö- och klimatfrågorna är avgörande framtidsfrågor. De måste upp på dagordningen både hos politiker, i media och hos allmänheten. Studieförbunden erbjuder mötesplatser där människor kan diskutera den framtid de vill ha, skaffa sig kunskap, tolka den tillsammans med andra, utöva tryck på politiker och lära sig att ändra sitt eget beteende. För att få till stånd en kraftsamling för en hållbar framtid behöver folkbildningen samarbeta med andra aktörer, såsom andra organisationer i civilsamhället, företag och institutioner.

10. Folkbildningen i media

Följande omvärldsanalys utgår från Folkbildningsförbundets medverkan i media. Vi har också inlett ett första försök till bevakning av hur begreppet "folkbildning" skildras i media.

En trend de senaste åren är ett ökat antal artiklar om folkbildning i dagspressen. Folkbildningsförbundet har en uttalad vision om att studieförbundens verksamhet och begreppet "folkbildning" ska kopplas samma i media, något som också sker allt oftare. Det kan vara tecken på en trend där fler lokala företrädare för folkbildningen verkligen nämner "folkbildning" i intervjuer. Det finns ändå behov av en djupare studie av hur studieförbundens verksamhet och begreppet folkbildningen skildras. Medieforskare Matilda Viklund vid Örebro Universitet arbetar just nu med en intressant studie om varför folkbildningen är så osynlig i massmedia.

Folkbildningsförbundet har främst medverkat i rikspressen i artiklar och på debattsidor när det har funnits kända personer eller musikgrupper nämnda i texten, eller när någon känd person är talesperson för organisationens frågor. Exempel är vår debattartikel i Aftonbladet om musikverksamheten där Cardigans och the Hives var omnämnda, samt Typiskt svensks filmer där bl.a. komikerparet Filip och Fredrik medverkade och som genererade artiklar i bl.a. DN, Aftonbladet och Expressen. Den mellanstora dagspressen – GT, GP, Östgöta Correspondenten – har i högre grad valt att publicera debatttexter från Folkbildningsförbundet (och från Folkbildningsförbundet med samarbetsparter).

En erfarenhet från 2010 är att ett gemensamt upprop underlättar kopplingen mellan studieförbund och folkbildnings idé även i lokalpressen. Uppropet Typiskt svenskt lyfter frågan om allas lika värde, och de lokala utspel som gjorts kring uppropet har direkt kopplat studieförbunden till deras roll för lokal demokrati och arbete för mångfald.

Studieförbundsrelaterade frågor som kan tänkas aktualiseras 2011 och intressera nyhetsmedia är allas lika värde, integration, energi och klimat, nya initiativ inom

svenskt musikliv, ett nyväckt intresse bland unga för nykterism, ett ökat engagemang för tredje världen, sug efter medborgarinitiativ bl.a. i samband med EU:s nya fördrag.

Sociala medier har genomslagskraft

Sociala medier är viktiga inom folkbildningen - på precis samma sätt som i samhället i övrigt. Det slås fast i "Rapport om bruk av sociala medier i folkbildningen i Norden" som producerades av NORDINFO-gruppen i NVL (Nordiskt Nätverk för Vuxnas Lärande) efter en undersökning våren 2010.

Enligt undersökningen har folkbildningsorganisationerna övervägande positiva erfarenheter av att använda sociala medier. Ett skäl till det kan vara att det är lätt att följa upp hur många som har sett informationen man har lagt ut. Det går att se hur många medlemmar det finns i en grupp på facebook, hur många följare man har på sitt twitterkonto eller hur många som tittat på ens utlagda filmklipp på youtube. Andra aspekter rör målgruppen, att nya deltagare har engagerats via medierna, och några av folkbildarna nämner att de gillar interaktiviteten och de möjligheter som ges med snabb respons från mottagarna.

Under 2010 skaffade sig Folkbildningsförbundet erfarenheter av sociala medier som kanal. Framförallt med uppropet Typiskt svenskt då både facebook och youtube togs i bruk, i kombination med sajten typisktsvenskt.se. Sammanlagt har 6618 personer valt att gilla uppropet via facebook (2010-11-09) och 346 000 har sett filmerna på youtube (mätning 2010-10-25).